Војислав ЛУБАРДА

Од Мака до Алије

Кад се историчари једног дана нађу пред питањем кад је и како пређен Рубикон послије којег је неминовно слиједио крвав вјерско-национални рат у Босни и Херцеговини, „републици три чврсто збратимљена народа", мораће се зауставити пред два наизглед безазлена догађаја, оба везана за сарајевски књижевни часопис који је носио љупко име „Живот". Истраживачи људског зла неће том приликом моћи да заобиђу ни кужну улогу пјесника Мака Диздара, уредника часописа, иначе аутора носталгичних поема „Камени спавач" и „Модра ријека" у којима је славио стаменост и безмјерну љепоту Босне.

Са растојања од четврт вијека, кад пишем ову пропратну напомену, у очима неупућених читалаца ти догађаји могу личити на занемарљиве књижевне и језикословне чарке које немају, нити могу имати, икакве везе са потомцима просуте људске крви. Иако сам и сам више пута тврдио да је књижевна ријеч безазлена већ и зато што остаје у домену духовних чаролија, показало се да је тај и такав „Живот" покренуо усов мржње који је, двије деценије касније, прерастао у лавину чија је рушилачка снага однијела стотињак хиљада људских живота и затрла не само име већ и лице Босне.

Први текст, лоше прикривену исламску прокламацију, објављену под називом **Босански дух у књижевности — шта је то?** („Живот" бр. 3/67) потписао је марксистички заодјенут исламски идеолог Мухамед Филиповић, тада главни „лењиниста" СК БиХ, сада предводник муслиманске бошњачке партије и један од најважнијих „побочника" Алије Изетбеговића.

Нит водиља тог конфузног али мржњом задојеног „есеја" своди се на тврдњу да су српски књижевници из БиХ (Кочић, Шантић, Андрић) нанијели више зла Босни **неголи све војске које су преко ње марширале и у њој крв пролијевале.** Основни закључак је био да су муслимани једини аутохтони становници Босне и Херцеговине па, стога, и је-

дини легитимни насљедници (и носиоци власти) некадашње Турске Царевине. Сведено на суштину, то је значило да БиХ као држава припада искључиво муслиманима. Нешто увијенија порука **бх. духа** бијаше такође јасна: Срби из БиХ су или некадашња раја (слуге, доведене да буду кметови и измећари) или Власи, дошљаци, које ће они „старинци" силом или милом отјерати тамо одакле су и дошли. Укратко: у највећем процвату титоистичког „братства и јединства" истакнут је и први пут слободно завијорен зелени барјак исламске Босне, државе коју ће Алија Изетбеговић три године касније (1970) прецизно дефинисати у својој „Исламској декларацији", а почетком 1992. године почети и да ствара ножем и огњем, уз помоћ исламских светих ратника из цијелог свијета.

Филиповићев **бх. дух** није, дакле, био само најава новог протјеривања Срба из БиХ већ и прва јавна артикулација исламског фундаментализма на тлу Европе. А то значи да су се муслимански предводници из БиХ опет показали „већи Турци и од самих Турака", као и безброј пута раније. У ширем контексту, то такође значи да су тај милитантни, вјерско-идеолошки покрет — који је почетком 20. вијека био практично загушен и сведен само на далеке азијске пустаре — — обновили исламски интелектуалци из Сарајева, а не ирански вјерски вођа ајатолах Хомеини, као што се најчешће вјерује. Захваљујући Хомеинију Техеран јесте постао центар и главни расадник исламског фанатизма — куге 20. вијека — али је Сарајево и било и остало најважније жариште те куге у Европи.

Мада по свакодневном понашању није спадао у вјерске фанатике, Мак је већ у наредном броју „Живота" припремио одступницу, ако искрсну неприлике:

Објавили смо у мартовском броју нашег часописа есеј др Мухамеда Филиповића „Босански дух у књижевности — — шта је то?", не усвајајући многе дискутабилне ставове који су у њему изложени. . .".

Уз позив да учествујем у расправи коју је најављивао, Мак се сатро у покушају да објасни како се ради о ауторском тексту у личном, зато и необавезном („филозофском") размишљању.

„Мани га", говорио је. „Усијана глава: нека се иступиьи и мирна Босна".

„Лов ловио, уловио", одговорио сам Маковим стиховима, свјестан чињенице да је ђаво дошао по своје и да Босна више никада неће бити мирна.

Филиповићев **бх. дух** био је повампирен дух свеца Мухамеда.

Политички врх БиХ, у којем су муслимански предводници већ држали главне полуге власти, правио се невјешт, као да се ништа није десило. Свима који су знали да је Филиповић не само главни „марксиста" — држао је и званично најављен семинар члановима ЦК СК из „лењинизма" — већ и интимни пријатељ Хамдије Поздерца, човјека који је ведрио и облачио у БиХ, бијаше јасно какву **политику** најављује **бх. дух.**

Међу бројним али душевно стуљеним српским интелектуалцима из Сарајева настало је прво згражавање, а онда плашљив, поданички мук. Редакцији „Живота" стигла су само два полемичка реаговања. Прво из пера Новице Петковића, доцента Филозофског факултета у Сарајеву, под насловом **О доследној недоследности,** „Живот", бр. 5/67, а друго, моје, **Туђинo духовно слијепило**, уз поднаслов **Трач партија једног филозофа.**

Новицу Петковића, истакнутог теоретичара књижевности, тада нисам лично познавао. Реаговали смо по истом импулсу, али одвојено.

Мада сам на леђима већ имао три опасне политичке потјернице — незавршени судски поступак због наводне увреде највиших органа власти БиХ, покренут у име Рате Дугоњића, предсједника Скупштине БиХ, уз истовремене покушаје да ме избаце са радног мјеста уредника листа „Младост" и забране рад у новинарству — нисам ни часа оклијевао да се суочим са сулудим идејама **бх. духа.**

Уплашен жестином коју сам испољио, Мак ме данима преклињао да „не долијевам уље на ватру". Наиван, какав сам још био, најпослије сам прихватио Макову ријеч да више никада себи неће дозволити сличну уредничку непромишљеност и повукао текст (видјети „Анатему").

Убрзо се показало да ме дугогодишњи пријатељ обмануо на типичан османлијски, више него перфидан начин.

Чим су заговорници исламске Босне учврстили своје позиције — још је трајала и хајка на „Гордо посртање" у којој је Мак такође имао ружну улогу — услиједио је нови јуриш редакције „Живота" на све што је српско.

Тајно припреман, двоброј „Живота" за новембар и децембар 1970. године био је привидно посвећен проблемима језичке праксе у школама и средствима информисања, а стварно је представљао почетак отвореног рата против цијелог српског народа.

Поред Мака Диздара и Мухамеда Филиповића као главних заступника тезе да су Срби — у првом реду Србијанци — „кастрирали" чисти и лијепи босанскохерцеговачки (бошњачки) језик, као аутори сличних „теоретских" расправа о српском злочину у домену језика учествовала су и три хрватска клерикална књижевника, прозни писац Витомир Лукић (касније министар у Изетбеговићевој влади) и пјесници Веселко Короман и Никола Мартић. Уз запјенушане текстове још неких муслиманских и хрватских јуришника протурена су и несувисла наклапања двојице српских књижевника, што је цијелој диверзији требало да приушти легитимитет заједничке бриге за језик.

Као главни извршиоци „кастрације" оптужена су двојица истакнутих професора са катедре за српскохрватски језик Филозофског факултета у Сарајеву, др Јово Вуковић и др Светозар Марковић, оснивачи катедре, чији је злочин био у томе што су дошли из Београда и у приватном животу говорили екавски. Међу оне које је као „екавца" требало прогнати из БиХ или избацити са посла на факултету сврстан је и Новица Петковић.

Српски интелектуалци су поново остали глухи и нијеми, као да се пред њиховим очима одигравала нека безазлена дјечија игра која се њих не тиче. Иако се двадесетак Срба тада још налазило на истакнутим положајима у култури и политичким форумима — сви као „изабрани" представници српског народа — нико није дао гласа од себе. Није се чуо ни један једини протест или бар приговор, што је муслиманске фанатике још више окуражило.

Да љага на српском имену буде већа, неки од тих бједника — **испраних** Срба, како сам их крстио у књизи „Српска беспућа" — су, чак, и предњачили у жигосању свог народа. У ствари, цијела се „игра" и састојала у томе да Срби суде Србима — прво их облате у име „братства и јединства", потом стрпају у затворе и премлате, а онда осуде на робију. Најгласнији у тој ружној работи — бласфемији — бијаше књижевник Младен Ољача, који је први узвикнуо како **екавци више не смију да једу ијекавски хљеб.** Иако најгласнији, Ољача није био и једини „Србин" који је у име своје фотеље хушкао на протјеривање својих сународника.

Спрва ми није било јасно да ли су ти несрећници само уплашени догађајима који су се пријетећи гомилали око наших глава или се више радило о моралној биједи и **нитковлуку нишчих**, али сам убрзо схватио да се ради о бједницима који су се свјесно продали. Чинили су то на исти

начин као и први потурчењаци. (Мада није било јавног турчења, показало се да је већи дио тадашњег партијског „кадра" из српских редова прихватио улогу јаничара и под Алијом Изетбеговићем.)

Средином јануара 1971. године, кад се појавио двоброј „Живота" посвећен **кастрацији**, ја сам — послије двогодишње тортуре и свакојаког понижавања — словио као морални побједник над својим хајкачима.

Поред десетак изузетно афирмативних оцјена књижевних критичара, „Гордо посртање" је заузело и високо треће мјесто на листи за додјелу НИН-ове награде (уз романе Меше Селимовића и Борислава Пекића). Да ли због тога или из неког другог разлога, јењавао је и притисак општинских комитета и зборова „радних људи" по фабрикама и мјесним заједницама. Стигла је и недвосмислена порука да ће ми политички моћници из врха Републике (Мијатовић, Биједић, Дугоњић, Поздерац и Микулић) прогледати кроз прсте ако се примирим и „гледам своја посла". Опет сам без већег узнемиравања могао долазити у просторије Телевизије и обављати послове уредника Редакције за умјетност и културу.

Иако је оптужба за **кастрацију** босанског језика имала карактер опште потјернице, она се, бар у тај мах, није односила на мене. Пошто нисам имао никаквих, камоли моралних обавеза да због других поново „чешем мечку под реп", могао сам се правити невјешт и мирно **сеирити** шта се дешава, као што су и други чинили док су мене протјеривали кроз иглене уши.

Могао сам, а нисам.

Нисам, иако сам знао да и даље вребају сваки мој корак, чак и миг. Било је јасно да ће се — чим поново „зуцнем" — дићи и кусо и репато како би ме заувијек ућуткали. Можда бих и остао миран да у исто вријеме нисам био свјестан чињенице да се више не ради о насртању на појединце, судбини овог или оног човјека, већ о далекосежним посљедицама по цио српски народ.

Дотад појединачне, наизглед и случајно исцртане шаре **бх. духа** — манијачке мржње против свега што је српско — — сложиле су се у јасан мозаик:

— под удар је прво дошло ћирилично писмо које су, почевши од 1965. године, систематски укидали у јавним школама. Од десетак дневних и недјељних листова ниједан није штампан ћирилицом. Тако су прошли и часописи. У штампаријама је преко ноћи, као случајно, растуран ћирилични слог (оловна слова изливена у ћирилици);

— **босански дух** Мухамеда Филиповића (1967) био је само нова оркестрација одавно зачете исламске **кајде** (пјесме), борбе за превласт туђинске цивилизације која је својом природом супротна духовном бићу српског народа;

— из ђачких читанки и уџбеника историје одстрањено је све што је подсјећало, или могло подсјетити, на српски отпор турским освајачима (од боја на Косову до првог и другог српског устанка);

— подмукли напад на Иву Андрића и хајка на аутора „Гордог посртања" свједочили су о ријешености да се трајно деградирају — ублате и избаце из видокруга — и дјела савремених аутора која су подстицала српску националну мисао и исказивала самобитност српског народа;

— из ђачке литературе избачена су, као неподобна — — говорило се и **злочиначка** — и таква умјетничка дјела као што су Његошев „Горски вијенац", Мажуранићев „Смрт Смаил-аге Ченгића", Ковачићева „Јама", Куленовићева „Стојанка, мајка Кнежопољка" и Ћопићев „Мајор Баук";

— несметано су радиле све исламске вјерске школе, од најнижих — мектеба — до факултета, а сваки Србин, службеник или радник, могао је бити сигуран да ће остати без посла ако се појави на некој вјерској манифестацији или оде на богослужење у цркву;

— чак и званично прокламовани „марксисти", какав је био Нијаз Дураковић, су без икаквог устручавања писали за исламска вјерска гласила, док је — у исто вријеме — двадесетак српских свештеника мрцварено по затворима само зато што су ревносно обављали своје црквене дужности;

— за „Дрма ми се, тресе ми се шубара на глави", „Играле се делије", „Војводу Синђелића", па чак и „Страхинића Бана" ишло се два до три мјесеца у ћузу, док се слободно, на сва уста, пјевало о муслиманским „јунацима" који су сабљама сјекли непослушну рају.

Све су то, ипак, биле само припремне радње за два главна посла која су преузели у своје шаке сарајевске **црвене паше** Хамдија Поздерац и браћа Диздаревићи — главни носиоци османлијске перфидије — да што темељитије очисте БиХ од „Срб-милета" и тиме отворе пут ка стварању исламске државе.

Да се Власи не досјете јаду који их чека, у први план је истурен Бранко Микулић, дотад минорни функционер Социјалистичког савеза, иначе син усташког првоборца којем је у име „братства" прикачена и партизанска споменица. Његов превасходни задатак био је да — као **доказани Титов**

кадар — разбије сваки отпор **самоуправном** устројству БиХ, републике која се дичила тиме што предњачи на Титовом путу **братства и јединства**.

Једна од првих акција Бранка Микулића била је да из партијског врха одстрани — „раскринка" — Авду Хуму, Хајра Капетановића и Османа Карабеговића, једине личности из муслиманских редова које су својим угледом могле спријечити враћање Босне у окове ислама.

Лукав и вјешт у коришћењу српских одрода — **испраних Срба** — Микулић је свој посао и брзо и вјешто обавио. Тако је створио и алиби за шири прогон „српских шовиниста", практично свих интелектуалаца који су показивали да су још сачували српску националну свијест.

Захваљујући томе што сам већ био познат и као новинар и као писац, ја сам избјегао судбину десетак хиљада несрећника које су током наредних година свакодневно трпали у тамнице, одваљивали им бубреге и прекрајали лица. (Од 1980. до 1990. године из БиХ је у Србију због терора „добровољно" пребјегло преко 600.000 Срба.)

Мање уочљив али неупоредиво деликатнији задатак цементира трећи по реду антисрпски савез Хрвата и муслимана, уз једну привидно неважну новину: под окриљем Анте Павелића муслимани су постали **најљепше хрватско цвијеће** — једино цвијеће у историји које је клало људе — а сада је улога **цвијећа** препуштена Хрватима из Босне.

Док је Микулић маестрално обављао свој посао, **црвене паше** су направиле још једну пресудну рокаду: облапорни али умно скучени Џемал Бијeдић, дотад предсједник Скупштине БиХ, убачен је, у име „равноправности" муслимана, у столицу предсједника савезне владе (са задатком да пребацује средства за изградњу инфраструктуре и индустрије у БиХ), док су послушницима Рату Дугоњићу и Цвијетину Мијатовићу додијељене звучне али безначајне титуле чланова државног и партијског предсједништва.

У таквој спрези и таквом односу снага **кастрација језика** истурена је само као почетна капсула пред одлучујући заједнички јуриш на српски народ у БиХ. Што је тај јуриш услиједио тек послије двије деценије — 6. априла 1992. године — може се захвалити искључиво Бранку Микулићу који је у међувремену толико ојачао да је почео да мрси (док најпослије није и сасвим смрсио) конце својим налогодавцима Хамдији Поздерцу и браћи Диздаревић.

И док су се **црвене паше** и језуитски одгојени Бранко међусобно саплитали око положаја, на позорницу БиХ искочио је Алија Изетбеговић, исламски фанатик који је имао двије предности у односу на своје претходнике. Прву — није се морао заклињати иза „братства" и, другу, што је иза себе већ имао хиљаде обучених џихадских ратника.

Разумије се, почетком 1971. године ја нисам знао, нити сам могао знати, да ће тада створена муслиманскохрватска коалиција одвести Босну у страхоте тоталног рата против Срба, али сам био сигуран да се ради о опасној завјери против српског народа. Слутио сам и нови усташки нож (што се види из романа „Преображење" који сам тада почео писати).

Обузимала ме класична дилема: живјети без окапања, макар и повијених леђа, или се одупријети надолазећем јаду? Ако је у току рада на „Гордом посртању" и било неких илузија о „гарантованим" грађанским правима, сада их више нисам имао.

Рекао бих неистину ако напишем да се нисам и плашио, пун свакојаке стрепње: знојио се без разлога и скакао из сна, свјестан да могу изгубити све што сам дотад стекао, не само добро плаћен посао на Телевизији који сам заиста волио (и успјешно обављао) већ и све остало, укључујући и сам опстанак у Сарајеву. Дилема је била тим деликатнија што сам — са навршених 40 година — залазио у доба пуне зрелости, кад човјек не иде у рескир лака срца.

Имао сам, дакле, два непомирљива избора: да као и други приклоним главу и живим у лагодним материјалним условима, што би ми пружило и могућност да завршим тек започети роман, или да, ко зна по који пут, ставим све на коцку и поступим како ми савјест налаже.

Савјест ме сваког дана подсјећала на претке, како су и зашто изгубили главе. Отац Симо, дјед Јово, прадјед Стеван и пра-прадјед бијаху без гробних обиљежја — убијени су и бачени у јаме без ознаке — само зато што су били Срби и што нису пристајали да буду „покорна раја".

Нисам ни ја.

Није важно да ли је у мени проговорила хајдучка крв предака, инстинкт који је јачи од разума — као што сам изјавио неком приликом — или је пресудну улогу однијела свијест да је угрожен цио род коме припадам, тек: сјео сам и за два дана и три ноћи, без сна и одмора, у некој врсти грознице, написао посланицу Маку Диздару, први, тада и једини отпор најезди исламског фундаментализма који је несметано надирао у БиХ.

Кад сам тог дана, исцрпљен до бунила, стигао у редакцију ,,Живота", Мак ме дочекао радосно, раширених руку, а кад сам одлазио — пошто је на моје инсистирање прочитао рукопис — лице му је било пепељасто, а очи исколачене.

„За милог Бога, шта је ово?!", узвикнуо је хватајући се за главу. „Шта си урадио, човјече?!"

,,Било би паметније да се упиташ шта си ти урадио!", одговорио сам без кивње, одједном спласнут.

,,Знаш ли шта ће се десити?", изнервиран, Мак је пустио да се рукопис распе по столу.

„Касно си се сјетио да мислиш", узвратио сам тихо, свјестан да је на помолу нова афера.

„Носи", викну. „Нећу то објавити. Нисам луд!"

У току наредних двадесетак дана обиграо сам главне уреднике свих сарајевских листова — од „Ослобођења" и ,,Вечерњих новина" до ,,Одјека" и „Свијета" — али ниједан од њих није био луд да објави Посланицу. Или су прекорно одмахивали главом, уз покушај да објасне како то није тематски занимљиво за њихов лист, или би једноставно испарили кад најавим долазак.

,,Шта ће ти све ово?!", Чедо Кисић, уредник „Одјека", покушао је да ме одврати. „Зар ти није доста белаја? Куд срљаш?"

,,Знаш ли куд ти срљаш?!", одговорио сам питањем, као да сам знао да ће своју зађореност платити тако што ће, 20 година касније, једва извући живу главу из Сарајева.

Како ни од београдских редакција „Политике" и „Борбе" није стизао никакав одговор, обрадовао ме ненадни сусрет са Вуком Крњевићем којег сам дотад ријетко виђао и површно познавао.

„Чуо сам да се Мак жив поједе. Мора да си написао нешто колосално, а?". Вук је говорио присно. ,,Дај, ја ћу то објавити!"

Тада сам тек сазнао да Крњевић, поред пет или шест осталих послова, обавља и дужност замјеника главног уредника ,,Књижевних новина" Драгана Јеремића.

„Ми Срби из Босне морамо заједно раме уз раме", рече уз осмијех човјека који зна да је моћан. „Држи се мене па не брини".

Четири године касније сазнао сам да се Крњевић досљедно држао само своје доушничке улоге.

Посланицу није објавио, али је, пун гнушања, кривицу свалио на Јеремића.

„Жао ми је, Војо, али не могу мимо Драгана. Забранио је. Тешко је и замислити како су ти Србијанци себични: баш их брига шта се дешава са Србима из Босне".

Током три наредне године, док нисам пребјегао у Београд, имао сам још десетак „присних" сусрета и „повјерљивих" разговора са Крњевићем. У коју су архиву доспјели ти „разговори" — КОС-а, УДБ-е или његове тазбине, свемоћне браће Диздаревић — зна једино Вук.

(Кад сам се, 1980. године, упознао и спријатељио с Драганом Јеремићем, сазнао сам да му Крњевић није чак ни поменуо Посланицу Маку Диздару.)

И када сам, изнервиран и изнурен тромјесечним узалудним обигравањем редакција — текст сам нудио чак и „Вјеснику у сриједу" — повјеровао да сам запао у ћорсокак из ког нема излаза, појавио се Драгомир Барјактаревић, један од уредника београдског листа „Студент", са понудом да послије Добрице Ћосића и Матије Бећковића искажем своје виђење актуелне **„слободе стваралаштва".** Разумије се, нисам чекао да ми се то два пута каже. (Интервју **Фарса звана — „слобода стваралаштва"**, уврштен у књигу разговора под насловом „Цијена образа".)

Иако је интервју испао добар, актуелан чак и послије четврт вијека, морам признати да сам током разговора више мислио на Посланицу — како да је утрапим на странице „Студента" — него на питања која ми је Барјактаревић постављао.

Најкраће: „Студент" је у првом наредном броју објавио и интервју и први наставак Посланице.

Мак је добро предвидио: стотињак примјерака „Студента" одјекнуло је у Сарајеву јаче него да је усред града бачена разорна бомба.

Зазврјали су телефони.

Почела су сашаптавања, упирања прстом и састанци. Стотине састанака. На Телевизији се друго ништа није ни радило него састанчило; правиле анализе и усвајале одлуке. Колеге су ми поново окренуле леђа. Слиједећих двадесетак дана — јер је Посланица објављена у три наставка — сарајевска чаршија ме није испуштала из уста.

Да преосталим пријатељима на Телевизији скинем јарам с врата, дошао сам код Драгана Кецмана, директора Телевизије, и предложио да ме „преквалификује". Заноћио сам као уредник Редакције за културу, а освануо као „сценариста", радник на радном мјесту које још није постојало.

Заредале су се и друге „ситнице које живот значе". Режимска машинерија се сваког дана захуктавала, док 20.

априла није грунуло и званично саопштење Извршног одбора Предсједништва Републичке конференције ССРН БиХ:

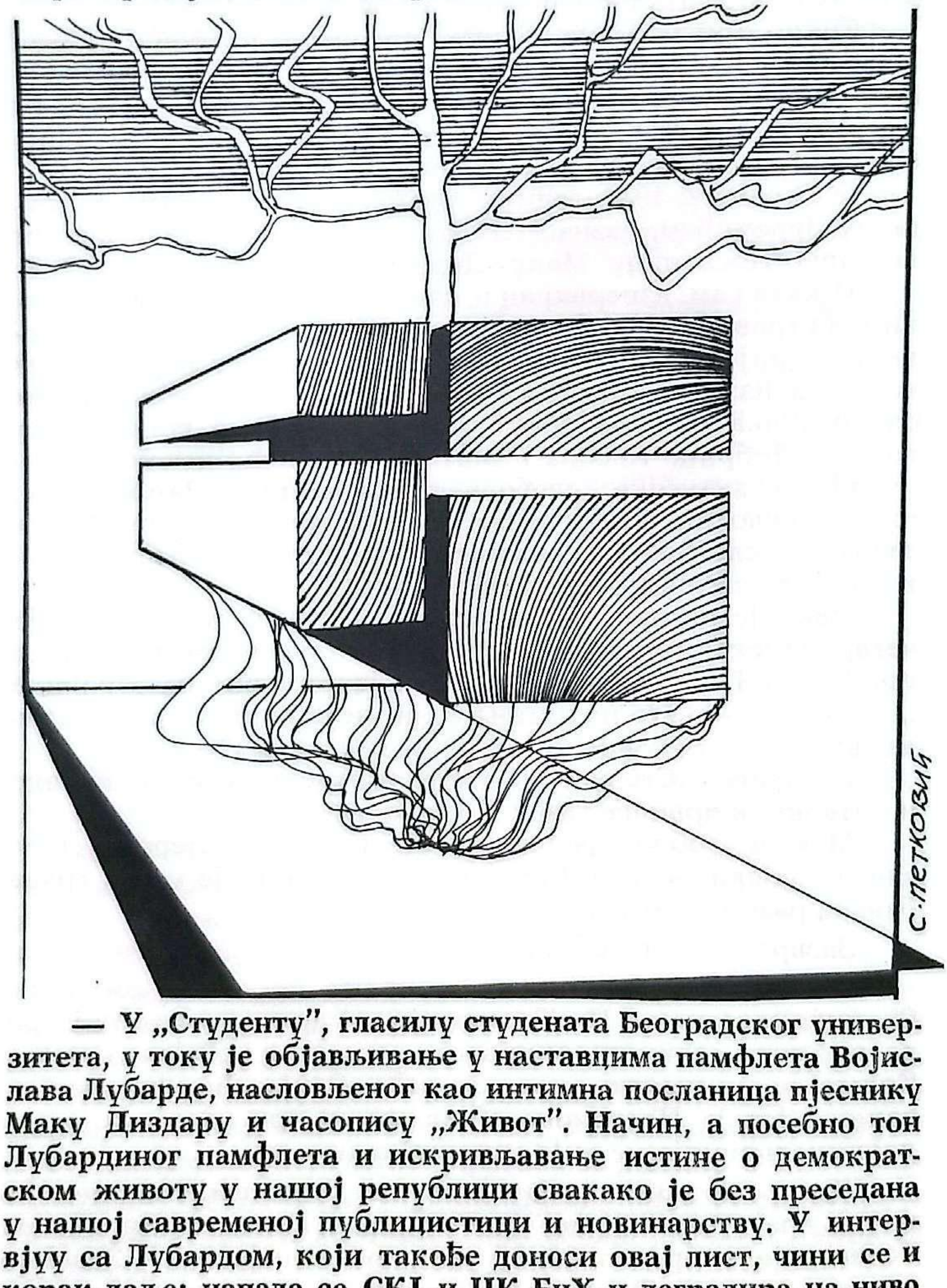

— У „Студенту", гласилу студената Београдског универзитета, у току је објављивање у наставцима памфлета Војислава Лубарде, насловљеног као интимна посланица пјеснику Маку Диздару и часопису „Живот". Начин, а посебно тон Лубардиног памфлета и искривљавање истине о демократском животу у нашој републици свакако је без преседана у нашој савременој публицистици и новинарству. У интервјуу са Лубардом, који такође доноси овај лист, чини се и корак даље: напада се СКЈ и ЦК БиХ и деградира на ниво улице.

Објављено у свим листовима и растурано више пута преко радио и ТВ таласа **саопштење** је био знак за почетак

нове (опште) хајке, неупоредиво жешће и синхронизованије од претходне двогодишње хајке на „Гордо посртање".

Колики је значај дат Посланици — колико су изнијети аргументи били компромитујући за тадашњи режим — свједочи и чињеница што је на састанку актива СК Телевизије Сарајево било забрањено да се о њој каже и једна једина ријеч.

У току трочасовне „дискусије" три пута сам на веома провокативан начин покушао да изазовем расправу о „памфлетским ставовима" из Посланице, али је предсједавајући Перо Радовић грубо прекидао сваки покушај да се о томе разговара.

Изнервиран мојим упорним, најчешће и подсмешљивим подбадањима, Радовић је у два маха отворено рекао да је **забрањена свака расправа о Посланици.** Инсистирало се, заправо, само на једном пасусу из интервјуа у коме је кључна реченица гласила: **„Код нас нема истинске слободе стваралаштва".**

Пошто се строго пазило да нико од „туђих" новинара не присуствује састанку (као да се радило о суђењу за одавање војне тајне), редакцијама листова и РТВ станица достављена је унапријед срочена и написана

ОДЛУКА

Војислав Лубарда, члан Савеза комуниста од 1950. године, искључује се из Савеза комуниста због неприхватљивих ставова изражених у појединим написима у штампи. Оваква одлука је донесена првенствено на основу оцјене да је Лубардина квалификација слободе стварања и односа СК према тој слободи, дата у листу „Студент", у супротности са идејно-политичким основама СК и са демократском реалношћу наше праксе.

У доношењу одлуке комунисти Телевизије Сарајево имали су у виду и Лубардино одбијање не само да прихвати него и да саслуша критику.

Сарајево, 24. 4. 1971. године

Секретар
Перо Радовић

Припремани за велики публицитет, а насамарени тиме што су морали да остану испред сале у којој је одржан

партијски састанак, неки београдски новинари су самоиницијативно, ваљда из жеље да буду што „веродостојнији", **објавили** како сам **избачен из СК због непријатељских ставова".**

Тако ми је на „југословенском плану", најприје у кући „Политика", трајно прикачена етикета **непријатељ,** послије чега сам, аутоматски, доспио и на **црни списак** свих листова, часописа и издавачких кућа, на коме су ме држали двије пуне деценије, све до 1991. године. Колико је тај списак био **црн,** а имена на њему оглашена као злочинци најгоре врсте којима нема ауторског приступа на страницама листова, свједочио је 28. 1. 1991. године у НИН-у Мирко Ђекић, дугогодишњи главни уредник листа. У својеручно потписаној изјави Ђекић је посебно нагласио како је на том списку моје име цијело вријеме било дебело потцртано, и да је посебно **јунаштво** то што је крајем 1984. године дозволио да НИН објави један мој ауторски прилог. („Такође полемички о књижевности БиХ".)

Ако занемаримо мрак у коме сам се нашао (и некако снашао), једина практична корист од Посланице Маку Диздару била је у томе што је Главни одбор ССРН БиХ — не помињући ни моје име, ни Посланицу у којој сам тражио равноправност ћирилице — обавезао редакцију листа „Ослобођење" да једну половину текстова убудуће штампа ћириличним писмом.

Одлука је разглашена на велика звона као кључни „доказ" да је српски народ у БиХ и био и остао „равноправан". Толико равноправан да се почетком априла 1992. године морао дићи на свој четврти устанак за протеклих 117 година (рачунајући од „Невесињске пушке"). Али, БиХ не би била оно што јесте, **тамни вилајет,** у којем су свакојака чуда могућа, да се почетком маја 1994. године није показало како Посланица Маку Диздару има и једну „веселу", рекао бих заумно веселу страну. Двадесет и три године након њеног исписивања био сам присиљен да поново браним право српског народа у БиХ да говори и пише језиком који су му оставили преци и као (видјеће се да ли и неуништиви?!) доказ његове самобитности. А то није само апсурд у који често упадају јавни радници који служе искључиво својој савјести већ и пакосна игра какву може да намјести само живот у **тамном вилајету.**

Нека читалац сам разлучи да ли је обична **пакост живота** (или шта црње?) и то што сам се посланицом пјеснику Радовану Караџићу **(Кастрирање властитог језика)** мо-

рао супротставити стварном покушају неких острашћених Срба из Босне да у часу кад су створили властиту државу и извојевали право на властиту самосвојност, крену у затирање матерњег језика и тако накнадно оправдају оптужбу Мака Диздара и његових јуришника на српски језик из далеке 1971. године.

Док исписујем завршне редове ове напомене, салијеће ме мисао да сам се бранећи изворност и изражајну раскош матерњег језика — прво од муслиманских фанатика а потом и од српских „језичких ујединитеља" — нашао у необраном грожђу и тиме нехотично потврдио да је Мак био видовит кад је прије 35 година, у вријеме нашег присног дружења, сковао пјесму од једног стиха због које му се смијало цијело „пјесничко" Сарајево: **Лов ловио, уловио.**

Иако је и у животу и у пјесми могуће бити уловљен баш онда док се други лови, вјерујем ипак да се изворни језик једног народа не може **уловити** — истргнути из уста и душе народа.

У Београду, 2. јуна 1994.

(Одломак из књиге „Тамни вилајет")

Н е м и р и

Бију ме дани немиром, сан ме вара и младост ме боли, а ја шуткам отровну крв да у тишини боље чујем хук времена које долази.

Зора, која ће сутра свануги, за мене је највиша заповијед, све дотле ја сам човјек који чека и војник на скровиту мјесту.

Око мене су шуме, које знаду само једну заповијед: да се расте, и само једну нужду: да се умире. Нада мном облаци, зли, нијеми и жалосни.

Суђен сам на самоћу, срце ми, чини ми се, не бије, само ослушкујем дивљи топот и светачко појање година, које долазе.

У крви и слави нових све љепших зора ишчезавам. Живјећу можда још само као тамна опомена у душама, а нико неће знати како ми је било у сутон, кад је велик и свијетал облак на обзору, кад жеља расте, а стазе мокре, и нема наде да ће ико доћи.

(Иво Андрић)

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ДОБОЈ
-МАТИЧНА БИБЛИОТЕКА-
ДОБОЈ

ЗНАЧЕЊА

22
23
24

РУКОПИСИ СУ РАЗВРСТАНИ ПО
УНИВЕРЗАЛНОЈ ДЕЦИМАЛНОЈ
КЛАСИФИКАЦИЈИ
БИБЛИОТЕЧКЕ ГРАЂЕ

1946

ЧАСОПИС ЗА НАУКУ, КУЛТУРУ
И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ
Добој, децембар 1995.